

אנשי הכוכב היורוק

במקום ללמוד אנגלית
שנים על גבי שנים ועדיין
לשבור את השיניים,
יכולה הייתה האנושות
לתקשר באספרנטו, שפה
שיטתית וקלה שאין בה
יוצאי דופן. חזון השפה
הבינלאומית שרקם
רופא יהודי מוורשה לא
התממש - ועדיין, אם
אתם מחפשים לינה חנים
בכל עיר בעולם, הדרך
המהירה ביותר היא ללמוד
את השפה שהמציא

אתי אלבום

כ שאביו של אליעזר לורוויג זמנהוף בן 19 נהף בו שהוא מבטל את זמנו על המצאת שפה במקום להתכונן ללימודי הרפואה, הוא בוודאי לא שיער שמשוכת הנעורים של בנו תהפוך לשפה המתוכננת המדוברת ביותר בעולם. האב לא העלה בדעתו כי גם כעבור 130 שנה ייערכו ברחבי העולם קורסים וכינוסים בשפה שהמציא בנו בכורו, שרבות אנשים ילמדו אותה, ושיכתבו בה ספרים, ירחונים, מאמרים מדעיים, שירים ומאות אלפי רפים ברשת.

אף שהאב היה מורה לשפות, הוא לא רצה שבנו יכלה את שעותיו בהמצאת שפת סתרים דמיונית. שאיפתו הייתה לכוון את אליעזר לורוויג לעתיד כלכלי יציב כרופא עיניים, ולשם כך העדיף שהבן יתמקד בלימודים בגימנסיה של ורשה. ואכן, כבן מסור למשפחה יהודית, כיבד זמנהוף הצעיר את אביו והשלים את לימודי הרפואה באוניברסיטאות מוסקבה וורשה. הוא החל לעבוד כרופא עיניים בוורשה, הפך לפעיל באגודת 'חובבי ציון' בעיר

ואף ייסד אגודת סטודנטים ציונית - אך את חלומו לפרסם שפה חדשה לא זנח.

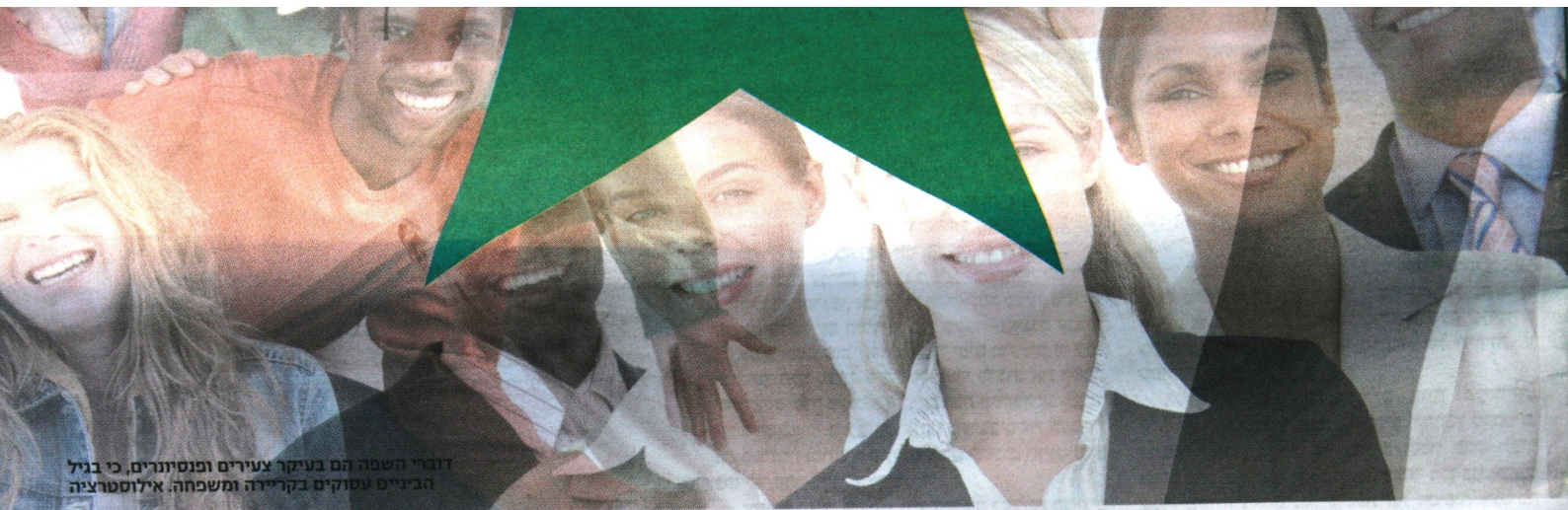
זמנהוף האמין ששפה פשוטה וקלה ללימוד תוכל לשמש גשר בין בני כל העמים. שבע שנים לקח לו לשפץ את השפה שהמציא בנעוריו ושנתיים נוספות לחפש סיוע כספי לפרויקט, עד שהספר ללימוד השפה הבינלאומית פורסם במימונו אביה של אשתו לעתיד, קלרה. זה היה ביום 26 ביולי 1887, ה' באב תרמ"ז, לפני 124 שנים. על הספר חתם זמנהוף בן 28 בשם "דוקטורו אספרנטו" - הדוקטור המקווה. כך קיבלה השפה החדשה את שמה, אספרנטו.

האם אתה מדבר אספרנטו? Ĉu vi parolas Esperanton?

מדי קיץ, סמוך ליום השנה להופעת הספר, נערך כינוס האספרנטו העולמי השנתי, ככל פעם במדינה אחרת. בשבוע

שעבר אירחה אותו קופנהגן בירת דנמרק. אחד המשתתפים היה האסטרופיזיקאי פרופ' עמרי ונדל, בן 57 מהיישוב מכבים, יו"ר האגודה הישראלית לאספרנטו וחבר הנהלת אגודת אספרנטו העולמית. לשפה הזו הוא הגיע בזמן שירותו הצבאי, כשראה מודעה על קורס אספרנטו בהתכתבות. בין שמירה לשמירה החל ללמוד, הגיע לכנסים והתרשם מהקלות שבה אנשים יכולים לרכוש חברים מכל העולם באמצעות השפה.

"זמנהוף גרל בביאליסטוק, שהייתה אז תחת שלטון רוסי וחיו בה עמים שונים", מספר פרופ' ונדל יומיים לפני נסיעתו לכנס. "הוא נחשף למתחים ולרדיפות בין הקבוצות האתניות, וכבר מילדות חשב שהגורם העיקרי לכך הוא חוסר האפשרות לתקשר ולהבין. זמנהוף וממשיכיו מעולם לא חשבו להחזיר את סיפור מגדל בבל וליצור שפה אחת בעולם שתחליף שפות קיימות. הרעיון שלהם היה שאספרנטו תהפוך לשפת התקשורת בין כל העמים, לשפה שנייה שכל אדם ילמד לצד השפה הלאומית שלו".

דוברי השפה הם בעיקר צעירים ופנסיונרים, כי בגיל הביניים עסוקים בקריירה ומשפחה. אילוסטרציה

סיומת "le" ו"la" - זהו יומה

ופוגש אנשים דוברי אספרנטו מחו"ל. "אספרנטיסטים שמטיילים בעולם נוהגים להצמיד לדש בגרם את סמל האספרנטו כסיכה ירוקה בצורת כוכב עם האות E, וכך יכול לפנות אליהם בארץ ורה דוברי השפה. כמוכן ניתן ליצור קשר מראש, בעזרת ספר מעודכן שיוצא בכל שנה ובו פרטיהם של צירים בכל עיר גדולה בעולם, שתפקידם לעזור לדוברי אספרנטו הבאים לבקר. בכל שנה באביב אנחנו מקיימים כנס בישראל, נוסף על הכנס העולמי. אני שמח תמיד לקחת את המבקרים לטיול בארץ בג'יפ שלי, שעליו כתוב 'אספרנטו'. בכלל, כשמגיע אורח מחו"ל, כל דוברי האספרנטו שמחים להצטרף".

שיעורם של דוברי האספרנטו בישראל ביחס לכלל האוכלוסייה דומה לזה שבמדינות אחרות, אך הפעילות בארץ ענפה במיוחד: מפגשים שבועיים, כינוסים, טיולים, מגזין ופורום שוקק ב'תפוז'.

שבו מבצעים את הפעולה. תלמיד הוא lemlanto, כי הסיומת anto מצביעה על האדם העוסק בפעולה. לתלמידה מוסיפים את הסיומת המקבילה לנקבה, lemlantina. מנהל בית הספר הוא lemejestro, כי estro הוא בוס, מנהיג. כמוכן, יש גם סיומות ותחיליות לציון היבטים דקרוקיים כגון יחיד ורבים, או זמן. האספרנטו ממשיכה כל העת להתחדש ולהתרחב, על פי צרכי הזמן - ובעזרת החוקיות הפשוטה שלה. לו שמע זמנהוף את המילה האספרנטית komputilo, כלומר מחשב, לא היה יודע מה פירושה, אבל אולי היה מנחש.

מה גורם כיום לאדם שגר בישראל לרצות ללמוד אספרנטו? ונדל: "יש הרבה סיבות. לא רק הסיבה האידאליסטית שכיוון אליה זמנהוף, שחשב שהשפה תגביר את השלום בעולם, אלא גם האחוה המופלאה הקיימת בין דוברי האספרנטו. הפתיחות והקשר בין דוברי השפה בעולם כל כך חזקים, שאדם יכול לארח אנשים שאיננו מכיר. כבר שלושים שנה אני מארח וגם מטייל בעולם

המיוחד באספרנטו, מסביר ונדל, היא המערכת הפשוטה של תחיליות וסופיות המורכבות על גבי שורשים, ללא יוצאי דופן. השורשים מוכרים בחלקם ממילא ללומד השפה, שכן הם לקוחים משפות נפוצות - בעיקר משפות השפות ההוראירופיות, דוגמת איטלקית, ספרדית, צרפתית, אנגלית וגרמנית - ויש אפילו כמה שורשים מן העברית.

"באמצעות מערכת מתוכננת היטב של תחיליות וסופיות ניתן ליצור מכל שורש עשרות מילים. כך המילון של האספרנטו מצטמצם פי עשרה לעומת מילונים של שפות אחרות. לא צריך לזכור הרבה מילים בעל פה, כי אפשר לגזור אותן בצורה פשוטה מהשורשים. כדי לדבר היטב באספרנטו מספיק לדעת כ-1,000 שורשים, וכדי לדבר בצורה כמעט מושלמת - כ-5,000. בתוך עשרה שיעורים אפשר להבין את השפה".

כדוגמה מביא פרופ' ונדל את השורש 'למד': lemi. בית ספר נקרא lemejo, משום שהסיומת ejo מציינת את המקום

העיתונאי הפולני רומן דובר'ניסקי את הבינוניה דרוב ומנהיג, המתאר את תולדות שפת האספרנטו ואת חזיונותיו של הנכד בנטו רישה ובמסורת. הספר תורגם לשפת רבות, ופרופ' נודל מציג בפנינו עותק בשפת האספרנטו.

"שתי מלחמות העולם אכן פגעו ברובי השפה", אומר נודל, "אבל יש גם סיפור על יהודי שידע לדבר אספרנטו, הציל ומפקד מתנה הריכוז, שידע אף הוא אספרנטו, הציל אותו בזכות השפה".

כיום עדיין מוצמדת לאספרנטו תווית יהודית?
 "אף אחד לא מנסה להסתיר זאת, אבל גם לא מכליטים את זה. הפולנים אמריים שממציא האספרנטו הוא פולני, הישראליים אמריים שהוא יהודי-פולני, והשאר אמריים שהוא בן אדם. בכלל, בקרב האספרנטיסטים יש התעניינות רבה בכל הקשור ליהדות, אך למרות זאת עד כה נערך רק פעם אחת כנס עולמי בארץ. הכנס הראשון בישראל נערך לילי' 1967, אבל ערב מלחמת ששת הימים הוא הועבר למקום אחר. לקח למארגנים שלושה עשורים להתאושש, ורק בשנת 2000 התקיים הכנס העולמי בתל-אביב. בעוד שנתיים מתוכנן להתקיים בישראל כנס של מדינת אסיה, שהוא השני בחשיבותו, ואנו מקווים שהוא ייערך בירושלים".

שלום עולם
Saluton Mondo

פניו המחייכות של יוסי שמר, מוכיר האגודה הישראלית לאספרנטו, מקבלות את הבאים בכל יום שלישי למרכז ביכורי העתים, שם הוא מנהל את המפגש השבועי בין רובי השפה באזור המרכז. מפגשים נוספים מתקיימים אחת לחודש בירושלים ובחיפה. שמר, בן 61 מתל-אביב, החל ללמוד אספרנטו כשהיה בן 16, בחוג שנערך בניין זה. "אהבתי שפת", הוא מסביר את משיכתו לתחום. "ברוך כלל לומרי אספרנטו הם אנשים בעלי נטייה לשפות, שמתלהבים כשהם שומעים שאת השפה הוא אפשר ללמוד בזמן קצר יחסית. זו אינה שפה שימושית שרוכשים כדי ללמוד באמצעות תחום מסוים או כדי לנסוע למקום מסוים. זו שפה שלומדים כתחביב וחוויה, כאידיאל או מסיבות של תיירות. זו שפה של כח".

המפגשים השבועיים כוללים מגוון פעילויות: הרצאות, סרטונים, ריונים, משחקים וקריאת טקסטים. במפגש שאני נוכחת בו מקריא שמר פרק תנ"ך באספרנטו, בתרגומו של זמנהוף. לאחר מכן בנו, שאול שמר, מקריא באספרנטו שוטפת את הסיפור 'הנסיכה והעדרה' על פי אנדרסן, ולקוננו מביא שמר האב שיר מקורי שכתב באספרנטו משורר רוסי. השפה מתגלגלת וקולחת בפיהם של המשתתפים, 15 גברים ונשים, שפינו לעצמם ערב לתחביב המקורי.

"לפעמים אנתנו מקיימים 'ערב בדיחות יהודית' שאני מתרגם", אומר שמר. "בכלל, אני אוהב לתרגם בדיחות יהודיות לאספרנטו ולשלוח אותן בתפוצה גדולה לחברים בעולם. רובם לא יהודים, וצריך להסביר להם מושגים בבדיחות ואת הומור היהודי".
 הבן שאול החל ללמוד אספרנטו לפני כחמש שנים, כשהיה בן 19. "השפה עמדה תמיד ברקע", הוא מספר. "הייתה תקופה שהתעניינתי בשפת הוולטית ללמוד אספרנטו. אמי למדה מאבי, כי היא קולטת מה ששפת, אבל היא לא עוסקת בתחום".

קריה שאתה ואביך מרביים ביניכם אספרנטו כשאתם לא רוצים שמישהו יביין?
 "די גריר, אבל קודה לפעמים".
 חלק ממשותפי המפגש הם עולים מחבר העמים. יש מהם הרובים אספרנטו שוטפת לאורך שלמדו את השפה בארץ מוצאם. יש בהם גם כאלה שכלל אינם

פרופ' נודל פרס על השולחן ספרים, חוברות וירחונים באספרנטו שהופיעו בישראל ובעולם. הוא עצמו כתב כשפה הזו ספר מדעי על אסטרונומיה, ולאחרונה היה שותף לתרגום 32 שירים ישראליים לאספרנטו והוצאתם בדיסק על ידי האגודה בישראל. מהו תפקד אוכלוסיית דוברי האספרנטו בארץ?

"מכל הסוגים. יש חילונים ויש דתיים - ולכן אנתנו מקפידים לערוך את הקונגרס הישראלי ללא נסיעות בשבת אלא עם טיולים רגליים בסביבה. יש נשים וגברים, עם נטייה למספר גבוה יותר של גברים. יש בני נוער הבורים בארגון הנוער האספרנטי העולמי, נועות נוער הפועלת גם בישראל; יש דוברי אספרנטו מכל הגילים, אבל בעיקר צעירים או פנסיונרים. בכלל, בעולם כולו יש מיעוט משתתפים משכבת גיל הביניים. כי אנשים עמוקים בקריירה ובמשפחה, ורק אחרי שהם מתפנים לחפש לעצמם תחביב הם חוזרים לאספרנטו".

שפה בינלאומית
Lingwe uniuersala

כעשרה מיליון איש בעולם יכולים כיום לדווח כי למדו אספרנטו, כמיליון מבינים את השפה היטב, כעשרת אלפים דוברים אותה באופן רחוק, וכאלף רחבי העולם וכו' ללמוד אותה מהוריהם בינקותם ולרכוש אותה בשפת אם. בישראל יש כאלפי דוברי אספרנטו, 160 חברים רשומים באגודה הישראלית ולפחות חמישה ישראליים ילדי הארץ דוברים אספרנטו כשפת אם. שלושה מביניהם הם ילדיו של פרופ' נודל: טלי (26), מאיה (23) ורון (17), שהוריהם ריברו אתם אספרנטו מאז צאתם לאוויר העולם.

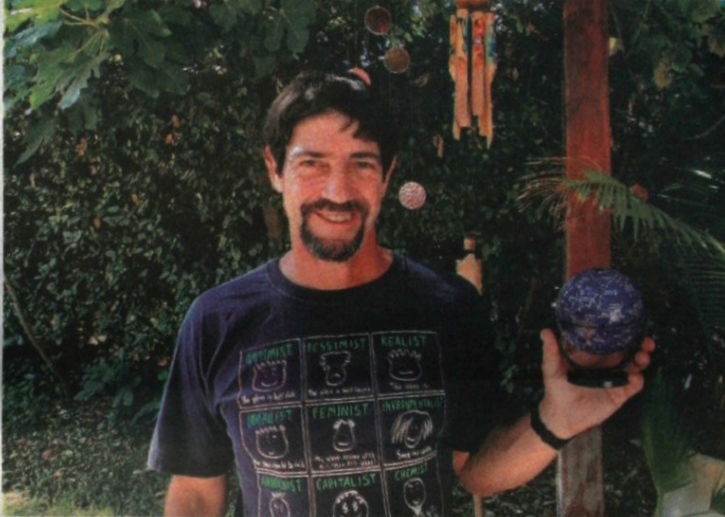
"רדע שיש בעולם משפחות רבות שמדברות עם הילדים אספרנטו, בעיקר משפחות שבהן ההורים באים מעמים שונים ונפגשו באמצעות האספרנטו. גם רעייתי ואני נפגשנו באמצעות השפה הזו, כשהיא הייתה תלמידה בקורס ואני הייתי ותיק בתחום. אבל שנינו דוברי עברית ושנינו חששנו בהתחלה לגרל את הילדים באספרנטו. אפילו לי זה לא היה טבעי; נראה לי משונה לדבר עם הילדים שלי בשפה שאיננה עברית, גם אם זו שפה שאני אוהב. אחרי ימים מועטים זה עבר, ובהמשך הלך מצוינו. ילד קל מאוד לרכוש את השפה, שהקדוק שלה פשוט מאוד. עם הבת הגדולה אני מדבר עד היום כאלו זו עברית. אנתנו מערבים את העברית והאספרנטו, ומתברר שעל נושאים קרובים ואינטימיים נוה לנו יותר לדבר באספרנטו".

זמנהוף נפטר ב-1917 ולא היה עד לעליית הנאצים ולאיסור שהטילו על פעילות אגודת האספרנטו. בשנות מלחמת העולם השנייה סבלו דוברי אספרנטו רבים בשל התווית היהודית שהוצמדה לשפה, שלא רק שממציאה היה יהודי, גם חזון אחות העמים שלה נגד את הרעיון הנאצי. אלפי אספרנטיסטים, ביניהם גם לא יהודים, נשלחו למחנות ריכוז.

אדם, שהמשיך את דרכו בכל המובנים - שימש ראש מחלקת עניינים בבית החולים היהודי בוורשה ואף היה חבר באגודת האספרנטו - נעצר בשל ייחוסו מיד לאחר כיבוש פולין. כעבור כמה חודשים הוצא להורג. בתו השנייה של זמנהוף, סופיה, נספתה בטרבלינקה ב-1942. הבת הצעירה, ליריה, שלימדה אספרנטו ואף נסעה לשם כך לארצות הברית, נספתה במחנה זה באותה שנה. היחיד מבני המשפחה ששרד מן השואה חי כיום הוא נכדו של זמנהוף, לואי כריסטוף אלצקי-זמנהוף (86), המתגורר בצרפת. לאחר רצח אביו, אדם, ברח לואי עם אמו והסתתר אצל פולנים תחת השם קו'ישטוף אלצקי. עד היום יש לו תפקיד מכובד בארגון האספרנטו העולמי, והוא מוזמן לנאום בכינוסים. ב-2003 פרסם

יותר חברות, כחות עניינים מדיניים. נוער האספרנטו העולמי מבקר בישראל

תחביב שימושי מאוד למקרה של היתקלות בחיזורים. פרופ' נודל

אסתי סבן: "קורים דברים מצחיקים ונחמדים מאוד בזכות האספרנטו. נסעתי ברכבת לפראג, והסיכה של הכוכב הירוק הייתה על הבגד שלי. מישהו עזר לי להרים את המוודה, ולפתע אמר לי: 'את אסתי'. התברר שידיד שלו מכיר אותי דרך האספרנטו, ובזכות הסיכה הוא זיהה אותי"

בידחת יהודיות לנויים. יוסי שמר

היזק הכובע

ביפו תמתי ליפני שנה בקצתם אחר האמן והדתי בשלוש. התחמכתם אליצה אחי לקרא וללמד, ויש לי כבר אצד מילים גדול.

נוכב ירוק Verda stelo

סמל הנוכב הירוק של האספרנטו נעוץ בכנדה של אמתי סנו מיליאבי, אתר ממשותפת המפנס, בכל נסיעה שלה לחוץ. "קורים רבים מצדיקים ונחמדים מאד בוכת האספרנטו", היא אמרת. "פעם אתה נסעתי ברכבת בדרך לפראג, ומישור עור לי שם לרדים את המוזהה. לפעם הוא אמר לי: 'את אמתי'. הייתי המומה. התפרדו שירי שלו מבר אחי דרך האספרנטו, ובוכת הסיכה הוא ויהי אחי".

אל האספרנטו התחברה ב-1989. "במקרה רקתי בניגין היה ויקידיעם ראיתי מישור שכתב בשפה מורה, עם 'כובעים' מעל חלק מהמילים. מביחן שאני אחבט שפת, שאלתי אותו מה זה הוא עני לי 'אספרנטו'. מנעו מעמיני שקביעה למעלה יש קודם. אחבתי את הרעיון. אני מוצאת באספרנטו אמצעי להכיר אנשים ותרבויות ולשיל בעולם יש כאן אנשים מכל המינים והמגזרים, השפה היא הרבה המקשר. כולם פה אנשים טובים". היא מרבה להגיע למפגשים הבינלאומיים. את יושבת בכנס עם תורכי, טני, ארדית והמקסינית, ומברר עם כל נושא. מוצאים נושאים משותפים בלי גבולות. אם יש לך כסף להסתער רוצח להכיר אנשים – זה מסלול נהדר. בוכת האספרנטו נסעתי לטרינט אל מוכות כמו מונגליה".

ליעל מלה מיליאבי, הבגס העולמי שנעך בטבעו שעבד בסופנהגן היה העשירי שבו השתתפה. "כל אחד משלם את הצדדי הטובה המלון בעצמו", היא מסבירה כמה ימים לפני עלייתה למטוס. "הפעם אנוני ויאנים מיראלי 15 אנשים. מגיעים לשם דוכי אספרנטו מאירופה, מדרום אמריקה, מאיראק, מספיקט ועוד. יש מאירופה, מדרום אמריקה, מאיראק, מספיקט ועוד. יש

הרבים עברתי: הפגנס השבני ממשש לום פינה זמה בארץ והרשי, ויש סיכר שדרך מפגשי האספרנטו הם גם ילמדו קצת עברית.

אילנה אלשוילי עלתה ארצה לפני עשרים שנה. היא למדה אספרנטו בטכיליס, בידת גיאורגיה. "בוכת האספרנטו היה לי קל יותר לתאקלם בשו"ש, היא מספרת. "כבר בשבוע הראשון בארץ נקשרתי לאנודה, זה הקל על הקליטה. אני רובת אספרנטו יותר משלושים שנה. אפילו הייתי מורה לאספרנטו בגיאורגיה".

יואלה אנוי מיליאבי, כיום גמלאית, מברר באגודת האספרנטו כחמש שנים. מעט ארץ שהחלה ללמוד את השפה נפלה למשכב, והמשרד הלימוד נעשה בבית, כשישירים שהמורה שלח לה. "שכבתי בבית הרציתי להתקיים, ולכן היה לי רצף לתחיל לתחבב באספרנטו עם אנשים מרחבי העולם. אחי וצי שנה של לימודים פניתי למרכז ההתנסות הבינלאומי לאספרנטו, ואני מתכתבת עם היום עם שלוש יפנים, הלחית ורצפתי. היו שביקש לתכתב במייל, אבל אני מעדיפה לכתוב בכתב יד. מיד לאחד אסן הצונאני

דבר לאט בבקשה Bonvolu paroli malpli rapide

- כמו ההמון של מדינת ישראל, גם המון אנודת האספרנטו נקרא 'התקווה' (La Espero).
- אליזו זמנהו הוא הושמע בעמם הראשונה בכנס העולמי הראשון, שנערך בצרפת ב-1905.
- זמנהו אימץ את גישת בית הלל, 'זאהבת לזכר נמוך', ורצה להקים את תנועת 'הליסיס' (Hilicismo).
- ב-1906 הוא שינה את שם התנועה המתוכננת ל'הומאניזם' (Homarmanismo), קרי אחבה לכל בני האדם. התנועה לא הצליחה לקום, בעיקר בשל מרוץ מלחמת העולם הראשונה.
- בשנת 2000, לקראת הכינוס העולמי השני של דוכי אספרנטו שנערך בנלביא, יצא לאור מילון אספרנטו-עברית שחיבר יוסי מרוזאן.
- בשנת 2007, במלאת 120 שנה להולדת זמנהו, התקיימה ישיבת הבינלאומי של דוכי אספרנטו של זמנהו, המורכב מן הטקסט שמופיע בויקיפדיה האספרנטית בערך על אודותיו.
- בויקיפדיה קיימים נכון לשעת כתיבת שורות אלו כ-1500 אלף ערכים – יותר מאשר בעברית, שבה יש כ-120 אלף ערכים בלבד. בכנס העולמי של ויקיפדיה,

- אספרנטוטיסטיס מפורסמים בעולם: הסופרים ג'ורג' טולקין, לב טולסטוי וז'ול וזן; האמיתות יהודית, סתון וסופיה מלני, אלמות משתמש היהודיות הגנוניות שלמדו את השפה בלדיות מאינדי; יוסי ברז טיטו, נוהגי יגוסלביה לשעבר; לואי לומיר, מבאב הראיונות; האפיפיור ויחון פאולוס השני; והשחקן ויליאם שאטור, כוכב 'מטס בן כוכבים'.
- בסין התקמה מנחה אוניברסיטאית ללימוד אספרנטו, בהנהגתו יש מילטה לילמודי השפה, ונבחר אברה אשר ללמד אותה גם בכניגון בחיפה, בבזל' עגשה ישיון להפעיל רשת מלודייה באספרנטו. לאחר שנה אחת היא נסגרה.
- ל שיריה של להקה הרוק דולצ'צו (Dolchamans), שקמה בלונדון ומפעלת בפילדל, כחברים ומבוצעים באספרנטו.
- כ-45 אלף אמאמי הדת הפינית 'אומטו' לומדים אספרנטו, ומנהיגיהם מפרסמים ספרים ומגזינים בלשון זו. אליזו דודויג זמנהו (חשב כיום ברז האומנו לאחד האלים).
- מאת האגודה בישראל: www.esperanto.org.il

גם כתב מותגם בויקיפדיה ערכים באספרנטו, למשל את הערך על ישראל".

השבת לזכרם גם חותמת אספרנטו

"טובן שהיית שמה לזכרם ספרי מופת ישראלים, אבל זה פרויקט שלוקח זמן, והכל בתחומים".

אחד התלמידים הוותיקים בקבוצה הוא דודו נאון מיליאבי, בן 65, שהתחיל ללמוד אספרנטו לפני 40 שנה. "אני חובב שפת", מעיד נאון על עצמו. "למדתי אנגלית למדתי גם קצת צרפתית, איטלקית והולנדית. דרך האיסורטו הגעתי לאספרנטו, והלמתי להכנס לנישא. אני עדיין לא משך יודע את השפה, אבל יחסית לאנשים שהשקעתי בשפת ארדית, הלמידה של האספרנטו הייתה מורה בוכת הלוניקה שלה."

עוד לא יצא לי להיפגש דרך מסך העבודה

יש עם רובי אספרנטו, אבל אני מבין מדוע יש עודך בשפה קלה ובינלאומית. אנוני מייצגים מברר אספרנטו. אנשי החברים הם מוצפים כחכם מפעיל מסיים שבו השתתפי הוא נציגים ממרכזה, ממוינת, מורה ומפועל. ניסעו לרבר באנגלית, אבל לא היה קל. התרבותי החיבה גרמה לחשוב על כל מילת, את האנגלית שפני הערפית והרדים א אספר היה להכין, אם כל אחד היה יודע שפה קלה ופשוטה כמו אספרנטו, היה רוח יותר. זו המורה של השפת לעוד אנשים בקוסארת, לחוץ".

תקווה עולמית Monda Espero

שלב העיסוק באספרנטו, סרפו עשירי נגל הוא חובב זילום, יוזם ספרותי וטילום בעולם באספרנטו. קאוביבוכיבית בישראל, הוא יותר תחום מחקר וברכתי את חרם שרודים, הוא יותר העשירי ביקום. גם זה מוקשר לתחביב שלה: כשיגלילי יודים בעלי תכונה מצד לרדיו הארץ, הגניג יתנו היה נלמט ללמוד אספרנטו מאשר גנית אנגלית. ביניים העשירי בין אספרנטו נשקיה לאספרנטו מצומצמים יותר: "יש אספרנטו נשקיה ויש אספרנטו פני, שהיה רובי אספרנטו".

התקווה של נגל באשר לאספרנטו, שפת התקווה, צנועת אף הן. 'הליום של ורבר אספרנטו רבים נקרא La Fina Venko, 'זמנהו הסופר', שיהודים ששואבספרנטו לגשים את החוץ בבינוטיס שואלים אותך על מדינת ישראל? "יש בודים ששואלים, אבל יש יותר תוכות מאשר שיחה על עניינים מדיניים. מתקיימים שיעורים, הרצאות, סרטים וטילום".

היא עובדת בגולת השכונות, ובמקום העבודה שלה מכירים את תחביבה ואף הענייק לה תופשה כדי שתשתתף בכינוס. אספרנטו היא מורית כבר 16 שנים. "קראתי בעתון שזו שפה שקל ללמוד, אז באתי".

אלוד ולצמן מרת-השדרה, מרתגם ועודך במצצוע, נוסס באספרנטו מאז היה בן 14. "בת דודתי למדה אספרנטו בתכתבות אנלי ויסי שטר, והלחתי שגם אני רוצה ללמוד. בגיל 17 כבר יצאתי לקונסרטי בינלאומי של אספרנטו בצרפת, ומאז אני ממשך לנסע לקונסרטיים. באחד הכנסים שנערכו בפראג, בירכתי את כל החברים בשם ישראל, וזו הייתה זוויה מרגשת. אתה עומד על הכנה ומייצג את המדינה, בשפה שלמדת על הבעה מרגיש שאתה שלחם ברתם שפת. אני גם

לנוגבות: dyokan@makorishon.co.il